

Uplatnění pedagogických zásad při vzdělávání nadaných

Eva Trnová

PdF MU

trnova@ped.muni.cz

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

NÁRODNÍ
PLÁN OBNOVY

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Používaná terminologie

Nadání - talent

Tři základní pohledy na vztah těchto pojmů:

- talent jako projevené nadání;
- nadání a talent jako synonyma;
- v českém prostředí: nadání v kognitivní oblasti a talent v oblasti sportu a umění.

Pedagogické principy

- **Cílevědomosti**
- **Princip uvědomělosti**
- **Princip soustavnosti a systematičnosti**
- **Přiměřenosti**
- **Princip opírání se o kladné stránky**
- **Aktivnosti**
- **Důslednosti**
- **Trpělivosti**
- **Důvěry**
- **Specializace**

Princip cílevědomosti

Nadaní vyžadují, aby cíle byly:

- *jasně stanoveny;*
- *velmi fundovaně zdůvodněny;*
- *pro nadaného smysluplné;*
- přijatelné - musí je nadaný přijmout za své cíle;
- je vhodné, když se na jejich stanovení může nadaný podílet – lépe je přijme.

Tento princip by měl zodpovědět – *PROČ SE TO MÁ UČIT.*

Princip uvědomělosti

- Tento princip navozuje na předchozí (cílevědomost), ale souvisí už s obsahem (učivem).

Nadaný jedinec:

- akceptuje výběr učiva;
- rozumí požadavkům na něj kladených a chápe jejich důležitost;
- zkoumané jevy promýšlí a vystihuje jejich podstatu;
- zpracovává získané informace a zabudovává je do systému již osvojených.
- Tento princip by měl zodpovědět – ČEMU SE MÁ UČIT.

Princip soustavnosti a systematičnosti

Nadaní vyžadují:

- aby učivo mělo logickou strukturu;
- aby výchovné podněty musí být uspořádány do systému umožňujícího osvojování v logickém pořádku;
- z této zásady vyplývají požadavky na vytvoření zdůvodněného systému vyučovacích předmětů, výběr a systematizaci učiva, tvorby systematického pracovního režimu pedagogické instituce a dosažení systematického pracovního postupu a jeho návaznosti na jiné předměty.

Pozor na akceleraci – může tuto zásadu narušovat.

Při mentoringu může být obdobně tento princip porušován.

Princip přiměřenosti

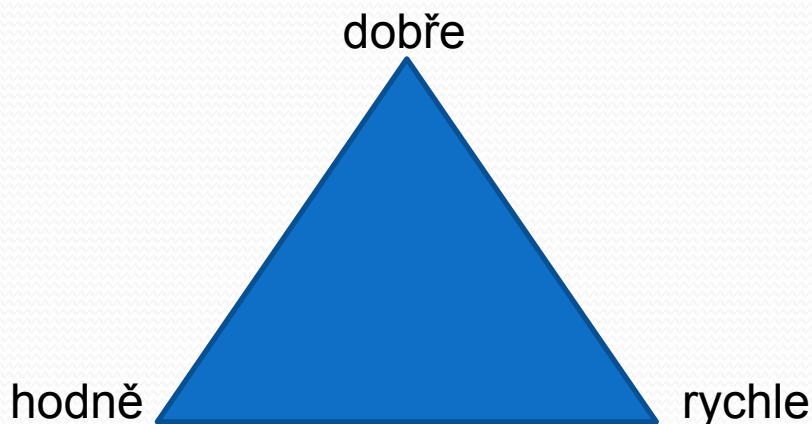
- V oblasti vzdělávání velmi důležitý.
- Zasahuje do mnoha oblastí – viz [schéma](#)

Přiměřenost času a míry

- **Věk** – u nadaných je nutné vzít v úvahu jejich vyspělost (převyšují své vrstevníky), ale také zvážit míru nadání – jak moc převyšují vrstevníky – podle toho stanovit cíle a postup vzdělávání.
- **Doba - kdy** – rozvoj jednotlivých schopností souvisí s vývojovou psychologií - „okna příležitostí“, ale je nutné zvážit **míru** – přiměřenost schopnostem nadaného = náročnost - nesmí být poddimenzována ani předimenzována.
- **Délka** – respektovat věkové i individuální možnosti nadaného – jak dlouho se může intenzivně věnovat určité aktivitě.

Přiměřenost míry - dodatek

- Míra kvality- rovnováha mezi rychle- dobře – hodně

Překážkou pro správný poměr D-H-R bývá u některých typů nadaných perfekcionismus. Nutné naučit stanovit priority – na ty se zaměřit. Pozor na omezení kreativity – pokud dítě vykonává nějakou činnost rychle a správně, obvykle k tomu dochází díky zautomatizování („rutině“), pak je potlačena kreativita.

Přiměřenost míry - vynaložených prostředků - dodatek

- Souvisí s poměrem *rychle- dobře- hodně* vzhledem k cíli.
- Nutné zvážit celkové množství vynaložených prostředků - peníze, materiální prostředky, množství času, námahy, počet osob... vzhledem k možnosti rozvoje nadání.
- Porovnat nadaný bez podpory mentora s podporou.
- Příklad hokejista – dobrý trenér, k dispozici kluziště, různá míra nadání a zaujetí pro hokej (intenzita tréninku ze strany dítěte).

Přiměřenost k sobě - dodatek

- Poměr mezi dispozicemi a jejich projevem v praxi je možné vyjádřit rovnicí:

$$V + V = VV$$

Vrozený i vytvořený potenciál	Odpovídající výkon	Adekvátní výstup
--------------------------------------	---------------------------	-------------------------

- Ovlivněno mnoho faktory – nutné dbát na poměr, jaký má dítě potenciál, jaké vynakládá úsilí a jaký výstup je očekáván.
- Zvážit všechny okolnosti, které mohly ovlivnit výkon (výstup).

Princip opírání se o kladné stránky

- Je vhodné podporovat kladné stránky a pozitivní vlastnosti nadaného jedince – viz jednotlivé typy nadaných.
- Motivovat pomocí silných stránek a vyzvedáváním kladných vlastností.
- Citlivě potlačovat negativní projevy.

Princip aktivnosti

- *Nadaní se mají co nejtvůřivěji a nejaktivněji podílet na výchovně-vzdělávacím procesu, aby jej přijímali za „svůj“.*
- Nadaní preferují být aktivní – plánovat, realizovat, hodnotit.
- Rozvíjet tvořivost nadaného.
- Co nejvíce aktivit přesunout na nadaného – podporovat jeho samostatnost.
- Změna role – neřídit ale pomáhat, usměrňovat: učitel - mentor.
- Stimulovat a motivovat.

Princip důslednosti

- Zejména u některých typů nadaných žáků je nutné:
- vést je k zodpovědnosti;
- rozvíjet sebereflexi.

Sebereflexe pomáhá:

- při přílišné náročnosti na sebe sama (perfekcionismus);
- k překonání podceňování se;
- přílišné závislosti na pomoci učitele, mentora.

Princip trpělivosti

- Trpělivost chybí dospělým i dětem!
- Trpělivost učitele, mentora – respekt k nadanému.
- Trpělivost nadaného:
 - **čas** - vytrvalost při překonávání překážek;
 - **energie** - vynaložit jí dostatek;
 - **odvaha** - hledat nová řešení - nevzdávat se při neúspěchu.
-

Princip důvěry

- Důvěra mezi nadaným učitelem, mentorem – základ spolupráce. Oboustranný proces.
- Sebedůvěra – nutné budovat zdravou sebedůvěru (souvisí se sebereflexí). U některých jedinců je potřeba potlačovat přílišné sebevědomí a u některých naopak podporovat jeho tvorbu.
- Důvěra a kritika (ta musí být konstruktivní, přiměřená a odůvodněná).

Princip specializace

- Specializace nezbytná pro správné zacílení k budoucí úspěšnosti dítěte.
- Někteří nadaní (především všestranně nadaní) potřebují pomoc při hledání své vhodné specializace.
- Mnohdy chyba rodičů – příliš mnoho kroužků, aktivit – tříštění energie, únava, vyhoření.
- Nutné vymezit priority – jinak nadaný se věnuje mnoha oblastem, ale je ve všech průměrný. Má velký potenciál, ale promrhá jej a je nespokojené.

Odlišnosti při vzdělávání nadaných

- Nutný vzájemný respekt – získat jejich důvěru, přistupovat k nim jako k „partnerům“.
- Nutné poznat a reagovat jejich potřeby, které se mnohdy velmi liší od intaktní populace.
- Nadaní jsou velmi různorodá skupina a není možný „jednotný“ návod, jak s nimi pracovat. Nutný individuální přístup.
- I když jsou na velmi vysoké kognitivní úrovni, potřebují podporu – oblasti, kde ji potřebují se však mohou lišit.

Kde hledat informace - knihy

- <https://www.nadanedeti.cz/odborne-zdroje-knihy-o-nadani>

Zdroje

- DOČKAL, V. Zaměřeno na talenty: aneb Nadání má každý. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 245 s. ISBN 80-7106-840-3.
- HŘÍBKOVÁ, L. Nadání a nadaní: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi. Praha: Grada, 2009. 255 s. ISBN 987-80- 247-1998-6.
- JURÁŠKOVÁ, J. Základy pedagogiky nadaných. 1. Vyd. Praha: Institut pedagogickopsychologického poradenství ČR, 2006. 131 s., ISBN 80-86856-19-4.
- HUBATKA, M. Úspěšní vychovávají své děti jinak. Edika, Albatros Media as, 2014. 248 s., ISBN 978-80-266-0551-5